

Bevæpner urfolk i kampen for eksistensen

På tundraen i Nordvest-Russland regjerer oljerørledninger, bulldoserspor og enorme produksjonsanlegg. Norske vitenskapsfolk og russiske urfolk har funnet sammen for å kartlegge ødeleggelsene.

ANITA THOROLVSEN MUNCH

Under tundraen i det nordøstlige hjørnet av Barentsregionen, Nenets Autonome Okrug, skjuler det seg enorme olje- og gassreserver. Oljeselskapene har vært her helt siden 1960-tallet, men de siste ti årene har petroleumsaktiviteten økt betraktelig. For urfolk som bor der, nenetserne og Izjma-komi-erne, utgjør det en stor trussel.

Oljen få kilometer under permafrosten har skapt nytt liv på tundraen. Der nomadene i uminnelige tider har gjett sine flokker og levd naturalhusholdningens pengeløse liv, råder nå borerigger, oljerørledninger, bulldoserspor og enorme produksjonsanlegg. Tundra og reinbeite ødelegges og forurenses i stor skala. Nå kjemper urbefolkningen en kamp for å opprettholde den tradisjonelle reindriften og redde den kulturelle arven.

Geolog Winfried Dallmann ved Polarinstittuttet i Tromsø har forenet en gruppe forskere med nenetsernes organisasjon, *Jasavej*, for å lage et verktøy som kan dokumentere situasjonen og bidra til dialog mellom urfolk, oljeselskapene og myndighetene.

Kampen hardner

– Kampen om beiteland hardner når rørledninger stenger for naturlige flytteveier for reinen og frykten for forurensning og økologiske konse-

kvenser fra petroleumsvirksomheten øker.

– Oljeselskapene bygger ut i stor skala, og større områder er allerede blitt veldig segmentert. Storsamfunnet har tradisjonelt hatt en litt bedre vitende «oss og dem-holdning» i forhold til urbefolkning.

En slags «Det er ikke det at vi ikke bryr oss, vi vil det beste, men hva som er best, er det vi som vet», sier

Dallmann. – Urfolkene når ikke godt nok fram med sine bekymringsmeldinger til myndighetene og oljeselskapene. De mangler et verktøy som konkret og faktabasert kan dokumentere situasjonen, og som kan brukes som grunnlag for en konstruktiv dialog mellom selskapene, administrasjonen og de tradisjonelle landbrukerne. Det er her vi kommer inn, sier han.

Prosjektet skal opprette et slikt verktøy ved å lage en elektronisk GIS-database (Geografiske InformasjonsSystemer) som skal legges ut på Internett, forteller han. Den skal inneholde data om geografi, urfolks arealbruk, industriell virksomhet samt rapporterte økologiske problemer og endringer i urfolks tradisjonelle næringer. Dataene skal samles inn fra publiserte kilder, forvaltning, oljeselskap, landbrukere og nye satellittbilder. Prosjektet er et samarbeid mellom Polarinstittuttet og urfolksorganisasjonen *Jasavej*. Med seg på laget har de også eksperter innenfor en rekke fagområder. Fra tundraøko-

FREMTIDEN: Urbefolkningen når ikke fram med sine bekymringsmeldinger til myndighetene og oljeselskapene. Det koster dem dyrt. På bildet en nenetsisk mor med barnet sitt. (FOTO: ØYVIND RAVNA)

WINFRIED DALLMANN

» Akkurat nå ser vi at trenden går fra relativt åpent til mer og mer lukket i Russland. »

loger og antropologer til russiske jurister og reindriftspesialister.

En internasjonal gruppe vitenskapsfolk skal til slutt evaluere de innsamlede dataene, bedømme situasjonen og gi råd til de forskjellige aktørene. *Jasavej*'s stab skal trenes i å bruke GIS, og databasen skal lagres og vedlikeholdes på russisk territorium dersom den politiske utviklingen ikke tilsier noe annet.

Mer lukket

Nenets Autonome Okrug fikk i 1929 status som nasjonalt område. I 1977 ble det endret til autonomt område (Okrug) på grunn av nenetserbefolkningen i området. I dag er russerne i flertall, og de 7750 nenetserne og 4500 Izjma-komierne som utgjør områdets urbefolkning, deltar ikke i forvaltningen.

– Å samarbeide med Russland når det gjelder monitorering av områder

FOR SENT: Tundra ødelagt av oljeutvinning. (FOTO: JASAVEJ)

med sensitiv informasjon, er veldig viktig, sier Dallmann. – Vi er avhengig av å ha så gode relasjoner som mulig med områdeforvaltningen. Ikke minst for å forsikre oss om at våre vitenskapelige råd vil føre til administrative tiltak, og dermed til en forbedring av situasjonen. Han forteller at selv om funnene i utgangspunktet er faktainformasjon, regner de med å finne sensitiv informasjon som de vil få problemer med å få publisert.

– Så snart vi tegner oljeinstallasjoner inn på kartet, er vi i faresonen, sier han. Prosjektet påvirkes veldig av de politiske trendene i området. Akkurat nå ser vi at trenden går fra relativt åpent til mer og mer lukket i Russland. Bytte av guvernør i området har også hatt stor betydning. Den tidligere guvernøren, som satt fram til sommeren 2006, var positiv til prosjektet, mens den nåværende administrasjonen ønsker å ordne opp selv.

Det betyr konkret at vår tilgang til informasjon om oljevirksomheten i området stenges mer og mer. Holdningen nå er gjerne: Vi kan godt ta imot informasjon fra dere der vi ikke har nok selv, men dere får ikke noe av oss som vi ikke publiserer uansett.

– Men, sier Dallmann, vi samarbeider tett med russiske jurister for å manøvrere de juridiske forholdene rundt datainnsamling og publisering. En ny regional lov som regulerer slik informasjon er på trappene, men det er sannsynlig at føderal lovgivning vil overstyre regional. Det betyr at vi sannsynligvis kan publisere data, til tross for at regionale krefter vil jobbe mot det.

– Vi kan jo ikke la være å dokumentere oljevirksomheten i området når det er den som skaper problemene. Vi må bare være forsiktige slik at vi ikke skaper problemer for dem vi vil støtte, avslutter han. ●

Polarårsprosjekt

Prosjektet *Monitoring of development of traditional indigenous land use areas in the Nenets Autonomous Okrug, NW Russia* er et IPY-prosjekt (the International Polar Year).

npolar.no/ipy-nenets

Nenets Autonome Okrug

Det finnes rundt 41 000 nenetsere i Russland. Omtrent 12 250 personer av urbefolkningene nenetsere og Izjma-Komiere bor i Nenets Autonome Okrug (selvstyrt område). De fleste selskapene som har lisens til leteboring og utvinning i området, er russiske. Men også Norsk Hydro, som ett av få utenlandske selskaper, har sluppet til på den oljerike tundraen i Nord-Vestrussland, med store eierandeler i Kharjaga-feltet. I 1989 ble organisasjon *Jasavej* etablert. Geolog Winfried Dallmann ved Polarinstittuttet har opprettet et informasjonsnettverk med og om urfolk i Russland.

npolar.no/ansipra